

באלהים נעשה-חיל והוא יבוס צרינו:

היבטים לשוניים בפרשת קדשים פד

דקדוקי קריאה והדרכה לקורא פרשת קדשים ובראשון של אמר

יט ט וּבְקִצְרָכֶם: געיה בוא"ו והב"ת בשווא נח	
יט י לַעֲנִי: העמדה קלה בלמ"ד להדגשת הסגול המסמל מיודע	
יט יד וַיֵּרָא תַּ מֶּלֶךְ יָד: דגש חזק במ"ם ¹	
יט טו עליית שני	
יט טז תִּהְיֶה: הה"א בשווא נח ודגש קל בדל"ת	
יט יז כָּל־אֵיִם: הלמ"ד בשווא נח והאלף קמוצה לא כָּל־ ²	
יט כ וְהִפְדָּה: הה"א בקמץ קטן.	
יט כז חֲפָשָׁה: שי"ן ימנית	
יט כח עליוית שלישי	
יט כט וְשָׁרֵט: שי"ן שמאלית	
יט לא לְטָמְאָה: הטי"ת בקמץ קטן, המ"ם בשוא נח כך שהאל"ף תישמע, לא לְטָמָה (ובמבטא ספרדי: לא לטומה)	
יט לג עליוית רביעי	
יט לה וּבִמְשֹׁרָה: שי"ן שמאלית	
יט לו מֵאֲזִי צֶדֶק: טעם נסוג אחור למ"ם.	
יט לז אֵיפֹת צֶדֶק: טעם נסוג אחור לאל"ף	
כ א עליוית חמישי	
כ ב וְאֲנִי: בגרשיים ולא ברביע כפי שמופיע בחלק ניכר מהדפוסים. טִמְאָה: טי"ת פתוחה ודגש חזק במ"ם, זאת צורת הפועל ולא שם תואר	
כ ד הַעֲלִימוּ: העי"ן בשווא נח בשתי התיבות	
כ ו וְאֶל-הַיְדֵעֲנִים: הדל"ת בשוא נע בגלל הדגש, אין להבליע את העי"ן. לא יְדוֹנִים.	
כ ח עליוית שישי	
כ יב תִּבָּל: המילה כולה בסגול ובמלעיל, הקורא בצירי משנה משמעות	
כ טז לְרִבְעָה: כאן אין מפיק בה"א	
כ יז וְהִיא-תִּרְאָה: התיבות מוקפות וכך יש לקרוא ³	
כ יח הָעֵרָה: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת העי"ן החטופה	

¹ יוצא מהכלל, אתי מרחיק מדגיש רק בהברה מוטעמת

² בשני המקומות האחרים בפסוק האלף פתוחה, וכמובן גם שם להיזהר מהבלעת האל"ף.

³ בקורן ואחרים מוטעם וְהִיא תִּרְאָה ואינו מדויק.

כ כג עליית שביעי

כ כה מפטיר

כ כו **וְהִיָּתָם לִי**: טעם נסוג אחר ליר"ד, הה"א, על אף הקושי, בשווא נח ואחריה יו"ד מנוקדת בחיריק

הפטר קדושים למנהג אשכנז היא הפטרת אחרי לספרדים בהמשך שלושה פסוקים⁴

ב **וְהוֹדַעְתָּהּ**: לבטא את המפיק

ג **לְטַמְּאָהּ**: הטי"ת בקמץ חטוף (קטן) אין להבליע את האל"ף, לא לטומה

נִתְּתִיךָ חֶרְפָּה: עלולה להבליע כאן אות למי שאינם מבחינים בין כ"ף רפויה לחי"ת

ו **הָיוּ בָךְ**: הטעם נסוג לה"א, **שִׁפְךָ דָּם**: הפ"א בקמץ קטן

ח **הָיוּ בָךְ**: הטעם נסוג לה"א, **שִׁפְךָ דָּם**: הפ"א בקמץ קטן, **אָכְלוּ בָךְ**: הטעם נסוג לאל"ף והכ"ף בשווא נע.

יב **שִׁפְךָ דָּם**: הפ"א בקמץ קטן, **לְקַחְתָּ**: החי"ת בפתח, התי"ו בדגש קל⁵, **וַתִּבְצָעִי**: התי"ו והצד"י דגושות בשווא נע, אין להבליע את העי"ן, לא וַתִּבְצָעִי! **בַּעֲשֶׂק**: הבי"ת בפתח אע"פ שלפי הכלל

צפוי כאן קמץ, **שִׁכַּחְתָּ**: החי"ת בפתח, התי"ו בדגש קל

טז **וַיִּדְעָתָהּ**: העי"ן בפתח והתי"ו בדגש קל

יט **הַנְּנִי**: למרות הקושי נו"ן ראשונה בשווא נח

הפטר קדושים לספרדים יחזקאל כ

ג **אִם-אֶדְרָשׁ**: אל"ף בחיריק, לא בסגול

ד **הַתְּשַׁפֹּט ... הַתְּשַׁפֹּט**: תי"ו רפויה אחרי ה"א השאלה

ה **בְּחֶרֶי**: הבי"ת בקמץ רחב

ט **וְאַעֲשֶׂה**: וי"ו בקמץ כמשפט וי"ו ההיפוך לעבר לפני אל"ף וכן בפסוקים הבאים

יא **וְחִי בָהֶם**: וי"ו בקמץ, לא בשווא. וכן בפס' יג

יג **וְאֶת-שַׁבְּתוֹתַי**: בי"ת בשווא נע עקב הדגש וכן בפס' טז וכ'

לְשַׁפֹּךְ חֶמְתִּי: להזהר מהבלעת אות

יז **וַתַּחַס**: חי"ת בקמץ קטן

ראשון של אמור:

ב **לְשַׁאֲרוֹ**: להיזהר מהבלעת האל"ף. לא לְשַׁרוֹ! עם זאת השי"ן בשווא נח

ג **וְלֹא-חָתָו**: כאן הוי"ו בשווא והלמ"ד פתוחה⁶, העמדה קלה בלמ"ד למנוע הבלעת האל"ף החטופה

ד **לֹא יִטְמָא בְּעַל בְּעַמּוֹ**: מוטעם מרכא-טפחא, מונח-אתנחתא, אין לקרוא 'לא-יטמא בעל, בעמיו'.

⁴ נוצר פולמוס גדול מה הפטרה הנכונה לפרשת קדושים לאשכנזים בשנה שאחרי וקדושים נפרדות, לפי מאמר ב'המעין' ניסן פד אין כל מקום להצעה בלוח א"י לקרוא התשפוט באחרי ו'כושיים' בקדושים. אמנם נכון הוא שהיו רבנים ביניהם הר"מ חרל"פ ז"ל ומאוחר יותר הר"י פישר ז"ל, שבגלל סיבות רגשיות נמנעו מקריאת הפטרה זו וקראו פעמיים 'כושיים'.

⁵ הפתח כאן תמורת שווא, ולכן הדגש הוא קל

⁶ בפרשת נזיר במדבר ו ז: **וְלֹא-חָתָו** וי"ו שרוקה ולמ"ד בשווא נח

לְהַחֲלוֹ: הַטַּעְמָה כְּפֹלָה: מֵאֵילָא בִּה"א וְסו"פ בִּלְמ"ד

וְהָיוּ קָדָשׁ: טַעַם נֶסוּג אַחֲזֹר לֵה"א

ז שְׁנֵי בִּמְנַחַת שַׁבָּת

מֵאֵילָשָׁה: יֵשׁ לְהַקְפִּיד עַל קְרִיאַת הַמִּפְיָק לְהַבְדִּילוּ מֵה'אִשָּׁה, לֵלֵא מִפִּיק, הַמוֹזְכֶּרֶת כִּמָּה תִּיבּוֹת לִפְנֵי כֵן

י עַל-רֵאשׁוֹ | שְׁמֹן: יֵשׁ כֵּאֵן מוֹנַח לַגְרַמִּיָּה⁷

יג שְׁלִישִׁי בִּמְנַחַת שַׁבָּת

אֵשָׁה בְּבִתּוּלָּהָ: הַבִּי"ת הָרֵאשׁוֹנָה רַפָּה⁸

זרע שמשון. קְדָשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אָנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. בַּמִּדְרָשׁ (יִלְקוּט שְׁמַעוֹנִי רִמְזוּ תַקְמ"ו): וְהִתְקַדְּשִׁיתֶם וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אָנִי (וִיקְרָא י"א, מ"ד), כִּשְׁם שְׁאֵנִי קָדוֹשׁ כִּךְ אַתֶּם תִּהְיוּ קְדוֹשִׁים, כִּשְׁם שְׁאֵנִי פָרוֹשׁ כִּךְ אַתֶּם תִּהְיוּ פָרוֹשִׁים, ע"כ. וְקִשָּׁה אֵיךְ אִפְשָׁר שִׁיחִיהָ הָאָדָם קָדוֹשׁ וּפְרוֹשׁ כְּבוֹרָא, אִם הַגּוֹף מֵלֵא תֵאוֹת הָעוֹלָם. וְנִרְאָה עוֹמֵק הַבִּיאוֹר, דְּלִפִּי שֶׁהַנִּשְׁמָה שֶׁבְּגוֹף הָאָדָם קָדוֹשָׁה וְאֵין לָהּ עֶסֶק בַּהֲנָאוֹת גּוֹפְנִיּוֹת שֶׁהִיא חֵלֶק אֱלֹקִי מִמַּעַל, וְהָרוּחַ חוֹטָא בַּהֲרָהוּרִים, וְהַנֶּפֶשׁ חוֹטָא בַּמַּעֲשֵׂה, לִכֵּן אוֹמֶרֶת הַנִּשְׁמָה לְרוּחַ וּלְנֶפֶשׁ, כִּשְׁם שְׁאֵנִי קָדוֹשׁ וּפְרוֹשׁ, כִּךְ אַתֶּם תִּהְיוּ קְדוֹשִׁים וּפְרוֹשִׁים.

מֵלֹא הָעוֹמֶר⁹. דִּבְרַר אֵל כָּל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדָשִׁים תִּהְיוּ. פִּירֵשׁ: מֵלֵמַד שֶׁנֶּאֱמַר פֶּרֶשָׁה זֹאת בַּהֲקָהֶל, וצ"ב. כִּי כָל הַתּוֹרָה נֶאֱמַרֶה לְכָל יִשְׂרָאֵל, וְלֹא דוֹקָא פֶּרֶשָׁה זֹאת. וְיִרְאָה עַל פִּי מֵה שֶׁאָמְרוּ (עִירֻבֵּין נ"ד): תִּנּוּ רַבִּנֵּן, כִּי צִדָּד סֹדֶר מִשְׁנָה, מִשָּׁה לְמַד מִפִּי הַגְּבוּרָה, נִכְנַס אַהֲרֹן וּשְׁנָה לוֹ מִשָּׁה פִּירְקוֹ, נִסְתַּלַּק אַהֲרֹן וַיֵּשֶׁב לִשְׁמַאֲלָא מִשָּׁה, נִכְנַסוּ בָנָיו וּשְׁנָה לֵהֶן מִשָּׁה פִּירְקוֹ, נִסְתַּלַּקוּ בָנָיו וְכו', נִכְנַסוּ זְקֵנִים וּשְׁנָה לֵהֶן מִשָּׁה פִּירְקוֹ, נִסְתַּלַּקוּ זְקֵנִים, נִכְנַסוּ כָל הָעָם וּשְׁנָה לֵהֶן מִשָּׁה פִּירְקוֹ. נִמְצָאוּ בִיד אַהֲרֹן אַרְבַּעַה, בִּיד בָּנָיו שְׁלֹשָׁה, וּבִיד הָעָם אֶחָד. נִסְתַּלַּק מִשָּׁה, וּשְׁנָה לֵהֶן אַהֲרֹן פִּירְקוֹ. נִסְתַּלַּק אַהֲרֹן שֶׁנִּסְתַּלַּקוּ בָּנָיו פִּירְקוֹ. נִסְתַּלַּקוּ בָּנָיו, שֶׁנִּסְתַּלַּקוּ לֵהֶן זְקֵנִים פִּירְקוֹ. נִמְצָא בִיד הַכָּל אַרְבַּעַה וְכו'. וְלִיגְמָרוּ כּוֹלָהוּ מִמִּשָּׁה, כְּדִי לְחַלּוֹק כְּבוֹד לְאַהֲרֹן וּבָנָיו, וּכְבוֹד לְזְקֵנִים. וְנִיעוֹל אַהֲרֹן וְנִיגְמָר מִמִּשָּׁה, וְלִיעִיִּלּוּ בָּנָיו וְלִיגְמָרוּ מֵאַהֲרֹן, וְלִיעִיִּלּוּ זְקֵנִים וְלִיִּלְפוּ מִבָּנָיו, וְלִיִּזְלוּ וְלִיגְמָרִינָהוּ לְכוֹלָהוּ יִשְׂרָאֵל. כִּיּוֹן דְּמִשָּׁה מִפִּי הַגְּבוּרָה גָּמַר, מִסְתַּיִיעָא מִלְתִּיהָ, וְשִׁיִּצְלִיחוּ יוֹתֵר בְּלִימּוּדָם, אִם כּוֹלֵם יִשְׁמְעוּ מִפִּי מִשָּׁה עֲצֻמוֹ, ע"כ.

וּלְפִי"ז יֵשׁ לוֹמֵר שֶׁפֶּרֶשֶׁת קְדוֹשִׁים נֶאֱמַרֶה בַּהֲקָהֶל, הֵינּוּ כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר דִּבְרַר אֵל כָּל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִדְבִּיר בּוֹר יֵהִיָּה אֵל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּשָּׁה בַּעֲצֻמוֹ, וְזֶהוּ לִפִּי שְׁרׁוּב גּוֹפִי תּוֹרָה תְּלוּיָן בָּהּ, וְלִכֵּן פֶּרֶשָׁה זֹאת שֶׁמַּעוֹ כָּל כָּלֵל יִשְׂרָאֵל מִמִּשָּׁה בַּעֲצֻמוֹ ד' פַּעַמִּים, שֶׁלֹּא כִּשְׂאֵר פֶּרֶשִׁיּוֹת שֶׁבִּתּוֹרָה שֶׁשִּׁמְעוּ מִפִּי רַק פַּעַם אַחַת כְּפִי סֹדֶר הָרִגִּיל.

צִדְקַת הַצִּדִּיק. אֵת שְׁפָתָיו תִּשְׁמְרוּ וּמִקְדָּשֵׁי תִירָאוּ. הִנֵּה אָמְרוּ חֲזו"ל (קִידוּשִׁין פ"א): 'סִקְבָּא דְשִׁתָּא רִיגְלָא'. וּפִירֵשׁ: רִיעוּעַ (חֹלְשָׁה) שֶׁל כָּל יָמוֹת הַשָּׁנָה לִיחּוּד וְלַעֲבִירָה, הֵם יָמֵי הָרִגֵּל, שִׁישׁ קְבוּצַת אַנְשִׁים וְנָשִׁים לְשִׁמּוֹעַ דְּרִשָּׁה וְנוֹתָנִים וְנוֹשָׂאִים זֶה עִם זֶה, ע"כ. וּבִבְעַל הַטּוֹרִים כֵּאֵן כָּתֹב דְּזֶה

⁷ עפ"י ספר "טעמי המקרא" מאת הרב ברויאר, עמ' 66.

⁸ על אף שהיה מקום לחשוב שיש כאן דין צבותות (שתי אותיות בגד"כפת בראש מילה ומאותו מוצא (לא כל צירוף!)) כשלפניו תיבה המסתיימת בהברה פתוחה ומוטעמת בטעם מחבר, כגון 'ותתפשהו בבגדו' או 'ואכבדה בפרעה'. אך דין זה מתקיים רק כאשר הראשונה מבין השתיים מנוקדת בשווא נע וכאן הבי"ת מנוקדת בחיריק. יש ספרים שהשתבשו בזה.

⁹ א"ה. מודעת זאת שיש 'סגולה' להדפיס את ספרי בעל מלא העומר הרב אריה לייב צינץ ז"ל. אחד הגדולים ציין שרוב ז"ל יש יותר נחת רוח אם יקבלו על עצמם ללמוד בספרי!

משום שאוכלין ושותין בשבתות, וכתוב: זָנוּת וַיִּזְן וְתִירוּשׁ וַיִּקַּח לֵב (הושע ד, יא). ובה מפרש בעל הטורים הסמיכות של וַיִּמְלֹא הָאָרֶץ זִמָּה, לֵאמֹר שבתותי תשמורו. והנה באמת בגמרא לא אמר רק ר' יגאל דהיינו מועדים, ולא שבת, דאכילת שבת אינו מזיק שיגרום שליטת יצר"ה וכמו שמובא בזה"ק (ח"ב פח): פֶּרֶשׁ חֲגִיגָתְךָ (מלאכי ב, ג) קאמר, ולא פֶּרֶשׁ שבתכם, וכתוב חֲדָשֶׁיְכֶם ומוֹעֲדֵיכֶם שְׁנָאָה נִפְשִׁי (ישעיהו א, יד), ואילו שבת לא קאמר. והיינו דקדושת המועדות דישאל מקדשי ליה, צריך ליהדר שיהיה בקדושה, משא"כ קדושת שבת דכתיב פִּי אֲנִי ה' מְקַדְּשֶׁכֶם (שמות לא, יג), ואף האכילה שאוכל בשבת להנאת הגוף הוא בקדושה כמו שכתב האריז"ל, ואין שייך לומר שתענוגי שבת יגרמו להיות מלאה הארץ זימה. ובאמת ואף לפי פירוש של בעל הטורים דזה משום שאוכלים ושותים, אבל בגמ' לא אמרו זה על יו"ט גופא ד'סקבא דשתא ריגלא', דהרי מטעם זה [שאוכלים ושותים] תיקנו להתענות בה"ב אחר הרגלים (ע' תוס' קידושין שם ד"ה סקבא), ולא תיקנו אלא אחר פסח וסוכות, ולא אחר שבועות (ע' ב"י ס' תכ"ט). ומבואר שלא תיקנו אלא שם משום שהם ימים מרובים, ולא אחר שבועות שאף בחו"ל שהם שני ימים לא נהגו להתענות אחריו, וכל שכן שבת דהוא רק יום אחד. וכפי הנראה עיקר החשש משום חוה"מ, כי יו"ט עצמו מצינו בלשון הכתוב גם על ר"ה אֲכָלוּ מִשְׁמָנִים וְשָׁתוּ מִמַּתְקִים וגו' פִּי קָדוֹשׁ הָיָה לְאֲדֹנָיו (עזרא ונחמיה ח, י), וכל שכן בשאר מועדות שזמר מִצְוָה לֹא יִדַּע דָּבָר רָע (קהלת ח, ח), ולא יביאו השתיה של מצוה לעבירה. ובמגילה (יב:) אמרו, דבשבת שישאל אוכלין ושותין מתחילין בדברי תורה. הרי שאף שנהנו אז מסעודתו של אותו רשע, מ"מ מכח קדושת שבת פתחו פיהם בדברי תורה ושירות ותשבחות¹⁰, וכן ביו"ט. רק בחוה"מ שאין בו כל כך קדושה כיו"ט עצמו, ומן התורה מותר בחוה"מ בעשיית מלאכה, כדי שיהיה יגיעת שניהם משכחת עוון, רק מדרבנן אסור. ובאמת איתא בירושלמי (מוע"ק ב ג) שרצו להתיר מלאכת חוה"מ מפני שאוכלין ושותין ופוחזין, אבל אכילת ושמחת יו"ט אינו מזיק, ולכך לא תיקנו התענית אחר שבועות.

ואין לפרש שמה דכתיב 'את שבתותי', המכוון גם על המועדות שנקראו ג"כ 'שבת' ו'שבתון' דמלבד דעל כל פנים גם שבת בכלל, וגם לפי מה שאמרנו גם על יו"ט עצמו לא שייך, ו'שבת' או 'שבתון' נקרא רק יו"ט ולא חוה"מ. ובלאו הכי נמי הכא דכתיב בלשון 'שבתותי', והמועדים אינם נקראים 'שבתותי', כי הם מצד קדושת ישראל, ומצד הניסים שנעשה לישראל באותו הזמן אנחנו עושים המועדים, ושובתים בהם במצות השי"ת, ורק שבת נקרא 'שבת לה''. אכן יש לומר דהענין הוא בהיפך, דלשון הכתוב שם מקודם אֵל תִּחַלֵּל אֶת בְּתָדָה לְהַזְנוֹתָהּ וגו' וַיִּמְלֹא הָאָרֶץ זִמָּה, משמעו שמצד שתהיה אחת עוברת עבירה, תגרום שתתמלא כל הארץ זימה רח"ל. שהיחיד העובר עבירה, עיד"ז נותן כח להתפשטות הטומאה והרהורים רעים בכל נפשות ישראל, כי כל ישראל כגוף אחד, וכידוע משל המדרש מאחד הנוקב בספינה¹¹. ולכן כתבה התורה העצה לזה לנקות עצמו מהרהורים הרעים ע"י 'את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו', והיינו שמצד קדושת שבת, משיגין ישראל יראה ופחד תיכף בכניסת שבת, ואומרים אז 'לפנינו נעבוד ביראה ופחד', וקדושת הפחד מלפניו יתברך מבטלות כל הרהורים רעים מהלב. ועל זה אמרו: 'לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע' (בבלי ברכות א). ד'ירגיז' הוא מלשון שְׁמַעוּ עִמָּם יִרְגְּזוּן (שמות טו, יד), להפיל עליו רוגז ופחד. ומצד שמירת שבת ינקה האדם ויטהר את לבו מהמחשבות והרהורים הרעים, ויאחז צדיק דרכו בקודש בלי שום מחשבת פסול, ועל זה אמר 'את שבתותי תשמורו' שהשי"ת מופיע בשבת הקדושה, כמו שנאמר לְדַעַת פִּי אֲנִי ה' מְקַדְּשֶׁכֶם (שמות לא, יג), וינצלו שלא יתקלקלו ח"ו, ואח"כ זמקדשי תיראו, היינו שיזכו ליראה.

¹⁰ א"ה. הרב ז"ל הבין שבסעודה עצמה שהיתה גם בשבת ישראל דיברו בתורה בינם לבין עצמם. לא כך משתמע מדברי תלמוד בבלי מגילה יב ב אמר רבא: יום השביעי שבת היה, שישאל אוכלין ושותין, מתחילין בדברי תורה ובדברי תשבחות. אבל אומות העולם שאוכלין ושותין – אין מתחילין אלא בדברי תיפלות. וכן בסעודתו של אותו רשע, הללו אומרים: מדיות נאות, והללו אומרים: פרסיות נאות. ע"כ. כלומר ישראל מדברים דברי תורה ושירות ותושבחות בסעודות השבת, לעומת התפלות של הגויים, אבל לא שהיהודים באותה סעודה דיברו תורה ושרו זמירות! לא מהנמנע שכן היה, אבל לא כתוב כאן.

¹¹ ראה למשל ויקרא רבה (מרגליות) פרשת ויקרא פרשה ד תני ר' שמעון בן יוחי משל לבני אדם שהיו נתונים בספינה ונטל אחד מהן מקרח והתחיל קורא תחתיו...

יט יד חזון איש. **לא תקלל חרש** אם אדם עובר עבירה במזיד שמותר לנדותו, מותר לקללו כדאמר מו"ק ט"ז א' ומנ"ל דנצינן ולייטנין כו', ובמגלה ה' ב' רב חזייה לההוא גברא דהוה קא שדי כיתנא בפוריא ולטיי, ובברכות נ"ז א' וכ"ש רבא דבדינא קלייט, ונראה דמותר לקלל בשם כדאמר רבא שם יהא רעוא ור"ל מן שמיא, וכן כתוב באלישע וַיִּקְלֵל בְּשֵׁם יְיָ (מלכים ב, כד), והנערים נתחייבו נדוי על בזותם הנביא, ונתבאר בגמ', ונראה דקללה זו לא תזיק אלא אם לא שב ונכנע, אבל אם שב מתירין לו כמו נדוי עצמו, וכן משמע ברכות שם דאמר איקום ואגלי דאמר מר גלות מכפרת כו' מבואר דאם מתכפר החטא נפקעת הקללה. ונראה דכל הני דמצינו בגמ' אמוראי דקללו היה הדבר חובה להיות כבוד התורה קבועה בלבבות ושלא יתרגלו בזלזול כבוד החכמים וזהו הטעם דמנדין על כבוד הרב כדאמר מו"ק שם, ובתענית ד' א' כל ת"ח שאינו קשה כבדול כו' ובנדרים נ' ב' א"ל לבזויי קאתית תיהוי ההיא איתתא בשמתא פקעה ומתה, ולא נכנעה, ואילו נכנעה ועשתה תשובה לא היתה נפגעת. ובגמרא ב"ק צ"ט ב' לעכר מוחך¹² כו' אמאי לא דייקת מילי כו' מאן אית לי כו'¹³, נראה דהיה מכיר בו שמואל חסרון הכנעה וראוי היה לו להאמין שלא היה שמואל דפריך לי מינה, והי' לו לשאול לשמואל מה כונתו באריכת הדברים או לשאלו אם אפי' לרבנן קאמר, ובקושינו היה נרשם כאילו איפריך שמואל בודאות, ופגע בזה בכבוד רבו ונתחייב בנדוי, וקללו כדי לעוררו להוספת אמונה לדברי חכמים שלשונם מרפא, והיה מוסיף לו לפרש דבריו כמו שאמר לחברו אמאי לא דייקת מילי אלא שבתוך הדברים שאיל לי גם חברו ואמר לשניהם, ומצינו מנחות ס"ח ב' דבשביל דצהבו פניו של ריב"ז א"ל ר"ע תמהני אם תאריך ימים ולא האריך ימים מפרוס הפסח עד עצרת¹⁴, והכא נכנעו ולא פגעה בהן קללת שמואל דלא נאמר בגמ' וכן הוה. ובשבת ק"ח א' אמר רב יהא רעוא דתיפוק לי קרנא בעיני, אפשר דרב סבר דידעו שהוא רב, והיה מפורסם בבבל, ופעולת בחינה הויה זלזול בכבוד התורה שהיה ראוי לירא ממנו כדין גדול הדור ורב מובהק, וכן אח"כ כשציערוהו אפשר דחשב שעשו כן בכונה מפני שקלל את קרנא, ואם ישתוק תרבה העזובה בכבוד התורה בקרב ישראל בכל ארץ בבל, ומה שנתקיימה קללתו הוא כעין שגגה שיצאה מלפני השליט כדאמר מו"ק י"ח א', ואפשר דהא דלייט דלא לקיים לי זרעי' למאן דמצער לי הוא משום דחשד לי שלא מוקיר רבנן ואין לקוות ממנו זרע מעליא ואפשר דלא לקיים לי זרע דמצערי רבנן קאמר, אבל לשונו הסתמית הויה כשגגה וגו'. ובגמרא ב"ב כ"ב א' מאן דלא שהייה לאוניתא כו' לא נשהי' לאוניתך, והנה יש כאן קללה בכינוי ויש בזה לאו דאוריתא, וע"כ דר"א ב"א נתחייב בזה, והיינו דפשע ר"א ב"א בדינו של ר"ד שהרי באמת היה צורבא דרבנן והיה אפשר לי לברר, ושאל לי שאלה דלית לה פתרי וכמ"ש"כ תו' ומיהר למסור דלא לנקיט לי שוקא, והיה חייב כדין ציער לתלמיד חכם וזלזל בכבודו, וע"כ היתה סיבה מאת השם שיכשל בזה, ומ"מ יש חיוב לענשו (יו"ד ס"י ר"ה ס"ק כ"ד)

¹² **א"ה.** נראה שלא היתה קללה אלא אמר לו ראוי אתה למוח עכור, או מוחך עכור.

¹³ בבלי בבא קמא צט ב' אמר שמואל: טבח אומן שקלקל – חייב לשלם, מזיק הוא, פושע הוא, נעשה כאומר לו שחוט לי מכאן ושחט לו מכאן. למה ליה למימר מזיק הוא, פושע הוא? אי אמר מזיק הוא, הוה אמינא הני מילי היכא דקא עביד בשכר, אבל היכא דקא עביד בחנם לא, קמ"ל פושע הוא. איתיביה רב חמא בר גוריא לשמואל: הנותן בהמה לטבח וניבלה, אומן – פטור, הדיוט – חייב, ואם נותן שכר, בין הדיוט בין אומן – חייב! אמר ליה: לעכר מוחך! אתא ההוא מרבנן קא מויתב ליה, א"ל: השתא שקלת מאי דשקל חברך, קאמינא לכו אנא רבי מאיר, וקאמרינו לי רבנן, אמאי לא דייקת מילי? שאני אומר: מזיק הוא, פושע הוא, נעשה כאומר לו שחוט לי מכאן ושחט לו מכאן מאן אית ליה האי סברא? רבי מאיר, דאמר: מבעי ליה למירמי אנפשיה.

¹⁴ בבלי מנחות סח ב' שתק רבי טרפון, צהבו פניו של רבי יהודה בן נחמיה. אמר לו רבי עקיבא: יהודה, צהבו פניך שהשבת את זקן, תמהני אם תאריך ימים. אמר רבי יהודה ברבי אלעאי: אותו הפרק פרס הפסח היה, כשעליתי לעצרת שאלתי אחריו: יהודה בן נחמיה היכן הוא? ואמרו לי: נפטר והלך לו.

א"ה. מסתבר שר"ע כלל לא נתכוון לקלל, אלא קבע שהוא יענש במיתה, וזה לא היה רצונו של ר"ע.

יט טז לא תִלְךָ רֶכֶל פְּנִי תִרְגֹּם יוֹנָתָן. מדוע תמיד כאשר נזכר רכיל בתורה נזכר בלשון של הליכה – תלך רכיל? רש"י עמד על כך וביאר שרכיל הוא מלשון רוכל, ודרכו של הרוכל להסתובב בעיירות, ואף הרכיל דרכו לשוטט ולחקור מהנעשה והמתרחש בבית חבירו כדי שיוכל לספר רכילות בשוק.

עוד ביאר רש"י את דברי אונקלוס שתרגם רכיל – לא תיכול קורצין. שדרכם של מספרי רכילות לסעוד בבית מקבלי רכילותם ולספר את הרכילות במהלך הסעודה, שבאופן זה הרכילות מתקבלת יותר. וסעודה זו נקראת אכילת קורצין על שם הקריצות בעינים והרמיזות הנלוות לסיפורים בכדי. שלא יבינו שאר השומעים¹⁵ בת"י נראה שביאר את ענין ההליכה באופן אחר:

לא תהוון אזלין בתר לישן תליתאי דהוא קשי הי כחרבא דקטל מן תרין חורפוי למיכול קורצין למעיקא לבר עמך ולא תהיו הולכים¹⁶ אחרי לשון שלישי, שהוא קשה כחרב שהורג משני חודיו. להכריז דברים רעים להצר לבן עמך..

בלשונו של ת"י שפירש את 'תלך' – 'לא תהיו הולכין', נראה שאין הלאו מדבר על הרכיל עצמו ההולך ותר אחר דברי רכילות, אלא על הליכת השומע אחרי הסיפור לשון הרע, והיינו על הפועל יוצא מדברי הלשה"ר, וכדוגמת ההליכה 'אחר אלהים אחרים'. ואף כאן נצטוינו לא ללכת אחרי סיפור הלשון הרע שקשה כחרב.

ההליכה אחר הסיפור יכולה להתפרש ב' פנים: א. כלפי השומע עצמו שאל לו לקבל את הרכילות ולהאמין לה. וזהו שנצטוו 'לא ללכת אחרי הרכילות'. ב. שהשומע לשה"ר או היודע מלשה"ר שלא יילך אחרי זה ויספרו הלאה.

ת"י קורא ללשה"ר בכל מקום לשן תליתאי. וכך אמרו בגמ': (ערכין טו ב): במערבא אמרי לשון תליתאי – קטיל תליתאי, הורג למספרו ולמקבלו ולאומרים עליו. וכן המשיל את לשה"ר לחרב וכך איתא במשלי (יב, יח): יש בוטח כמקדחות חרב, ובגמ': (יומא ט): אלו בני אדם שאוכלין ושותין זה עם זה, ודוקרין זה את זה בחרבות שבלשונם.

יט יז זרע שמשון. לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא. מצינו בגמרא (ב"מ לא). שדרשו בביאור כפל הלשון 'הוכח תוכיח', אפילו מאה פעמים. ונראה לומר עוד, דהנה רוב הפעמים אי אפשר שהחוטא יפרוש מן החטא בהוכחה אחת לבדה, אלא בתוכחה הראשונה מתעורר בלבו לפרוש ולעזוב את החטא, ובתוכחות אחרות שמוסיפים להוכיחו פורש לגמרי. ומצינו בחז"ל (ב"ר נד ג): כל אהבה שאין עמה תוכחה אינה אהבה. ועוד מצינו בגמרא (ערכין טז): דע"י התוכחה מוסיף עוד אהבה למוכיח. נמצא שאין נקרא תוכחה רק באופן שמוסיף בכך אהבה, ולא שנאה. וי"ל דזה מה שאמר הכתוב שבתחילה 'הוכח', וכשאתה רואה שהיה זה תוכחה ראויה, שהרי חברך אוהב אותך אף אחר התוכחה, אף שעדיין לא פרש מהחטא, ובכך נחשב הדבר לתוכחה אמיתית וראויה שהרי הוא ממשיך לאהוב אותך ולא נעשה שונא שלך, ובאופן זה 'תוכיח', היינו שתחזור להוכיחו כי בודאי סופו לפרוש מן החטא. אולם אם התוכחה הראשונה לא היתה נקראת 'תוכחה', שלא הוסיף לך אהבה, אלא התחיל לשנוא אותך, אזי אל תחזור ואל תוסיף להוכיחו, על דרך הנאמר 'אל תוכח לץ פן ישנאך' (משלי ט, ח), וכשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע (בבלי יבמות סה ב).

שמן רוקח¹⁷. ואַחֲבֶתָּה לְרַעַךְ כְּמוֹךְ. נראה לי בדרך מליצה, דהנה ארז"ל לא תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס. דהעיקר הוא שיעשה הכל מאהבת הבורא ב"ה בלי

¹⁵ עיין ברמב"ן שהתקשה מאוד בפירוש זה.

¹⁶ יש להתבונן דהנה הפסוק מדבר בלשון יחיד – לא תלך, ואילו בת"י מדבר בלשון רבים 'לא תהיו'.

¹⁷ כל מי שיזכה אותי וישים עין עיונו בחיבורים שלי יתברך מן השמים וכו', ואם ירצה אחד להדפיס ספרים שלי, הנני להחזיק לו כל ימי מלא חפנא טיבותא ויבורך בברכת השמים ממעל, ויחולו עליו כל הברכות הכתובים בתורה (דברי המחבר הרב אלעזר לב ז"ל)

שום פניה שבעולם, וכמו שהקב"ה אוהב אותנו בלי שום תועלת לו יתברך וכדכתיב 'אִם צִדְקָתָּ מִה תִּתֶּן לוֹ' (איוב לה, ז). והנה הקב"ה מכונה בשם 'דודי' ו'רעי', וכתוב 'רֵעֵךְ וְרַע אֲבִיךָ אֶל תִּעֲזֹב' (משלי כו, י). ובזה יובן דאמר 'זאהבת לרעך' כלומר להקב"ה – 'כמוך', כלומר כמו שהקב"ה אוהב אותך בלי שום תקות קבלות טובה ממך, כך אתה תאהב להקב"ה שלא ע"מ לקבל פרס.

יט יט דפי פרשת השבוע בר-אילן קדושים פב

"שְׂדֵדָה לֹא תִזְרַע כְּלָאִים" –

מפסיקותיו החקלאיות של הראי"ה קוק

ד"ר יהורם לשם מכון מיג"ל קרית-שמונה והמכללה האקדמית תל-חי

ידוע שהראי"ה קוק זצ"ל היה מאוהדיה ותומכיה המובהקים של החקלאות העברית ההולכת ומתפתחת בארץ, והוא ייחס לה קדושה. ומפורסמים דבריו:

בנין הארץ, היסוד הראשי, החקלאות, הלא היא אצל כל העמים רק גורם כלכלי חיוני פשוט, אבל העם אשר הנושא שלו כולו הוא קדש קדשים, וארצו, ושפתו, וכל ערכיו כולם קודש הם... הרי גם חקלאותו כולה היא ספוגת קודש... (מאמרי הראי"ה, עמ' 177-181). במישור ההלכתי-מעשי התאמץ הראי"ה בכל מאודו לסייע לחקלאי היישוב העברי, ולמצוא פתרונות [א"ה. למה לא פתרונם?] הלכתיים לבעיותיהם. אולם לא תמיד נמצאו פתרונות. דוגמה לכך נראה בפסיקותיו העוסקות בכלאי זרעים – איסור הנזכר בפרשתנו. כרקע, נקדים את דברי הרמב"ם ב"משנה תורה" (הלכות כלאיים, פרק א'):

א-ג) הזרע שני מיני זרעים כאחד בארץ ישראל לוקה, שנאמר "שְׂדֵדָה לֹא תִזְרַע כְּלָאִים"... ואסור לאדם לקיים כלאי זרעים בשדהו, אלא עוקר אותן, ואם קיים אינו לוקה. ומותר לישראל לזרוע כלאי זרעים בידו בחוצה לארץ, ואפילו לערב הזרעים לכתחילה ולזרוען בחוצה לארץ מותר. ודברים אלו, דברי קבלה.

ד) אין אסור משום כלאי זרעים אלא זרעים הראויין למאכל אדם, אבל עשבים המרים וכיוצא בהן מן העיקרין שאינן ראויין אלא לרפואה וכיוצא בה, אין בהן משום כלאי זרעים (ספר זרעים, מהדורת "רמב"ם מדויק", תשס"ד).

לכאורה, מהלכה ד' ניתן להבין שזריעת כלאיים למאכל בהמה, מותרת. אולם רבי יוסף קארו (רי"ק) הבין אחרת:

לכך נראה לומר שלא דוקא נקט רבינו מאכל אדם אלא כל דבר שרוצה בקיומו אסור זה בזה ואפילו אם רוצה בקיומו למאכל בהמה. ולא נתכוון רבינו לשלול אלא העשבים המרים בלבד" (כסף משנה, שם).

כפי שניווכח להלן, הראי"ה לא קיבל פרשנות מחמירה זו.

כרקע משלים נוסיף את הסברו של ד"ר יואל לשם ממכון וולקני, על התועלת החקלאית העולה מזריעת הכלאיים שתידון כאן. בקיה היא צמח מספוא בעל יבול נמוך, ומחמת טבעה השרוע יש קושי רב בקצירתה. מאידך, כאשר היא נזרעת עם דגן זקור, היא נדלית עליו, צוברת יותר ביומסה וגם נוחה יותר להיקצר.¹⁸

הפסיקה הראשונה מובאת כאן בלשונו של הרב, מתוך שו"ת "משפטי כהן" (הלכות כלאיים כו), בתשובה לשאלת הרב מ' בראדער, רבה של עקרון (מזכרת בתיה):¹⁹

הגיעני מכתבו ע"ד הוויקא (= Vicia – בקיה) שהוא מאכל בהמה, אם אפשר להתיר לזרעם עם הש"ש (שבולת שועל) יחד ע"י נכרים?

תשובת הראי"ה:

הנה פשט דברי הרמב"ם (ה' כלאים פ"א ה"ד) נוטה להתיר במאכל בהמה, מדיוקא שכתב שאינו נוהג כלאי זרעים כ"א בזרעים הראויים למאכל אדם.²⁰ ואע"פ שהכס"מ (כסף משנה) שם מוציא דבריו ממשמעם... מ"מ אי אפשר לכחש שפשטן של דברי הרמב"ם מפורשים הם דבעינן דוקא ראויים לאכילת אדם לכה"פ בכלאי זרעים, ובודאי היה לו מקור לדבריו,²¹ דכל כמה שאפשר לישב ע"פ פשט הלשון טפי עדיף...

כלומר, הראי"ה חולק על פרשנותו של רי"ק משום שאינה משקפת את פשט לשון הרמב"ם. ולכן, זריעת בקיה ושבולת שועל ביחד מותרת מעיקר הדין, אם כי בפועל אסר הראי"ה את

¹⁸ י' לשם, "יבולי שחת גדולים יותר בזריעת בקיה בתערובת עם חיטה וחיטפון", השדה כרך ס"ג חוברת י"ב, עמ' 2528-2529.

² הוא הרב משה המאירי-אוסטרובסקי (פינסק תרמו – ירושלים תשז).

²⁰ מעניין לציון שבחוקות הארץ (ביאורי הראי"ה וחיזושו על הלכות כלאים לרמב"ם, מכון התורה והארץ, תשס"ו) על אתר, הרב התלבט בדעת הרמב"ם ואכמ"ל.

²¹ וראו ב"יד פשוטה" על אתר לרנ"א רבינוביץ ז"ל (ספר זרעים א, ירושלים תשע"ו) שמפנה כאן לסתמא דגמרא בירושלמי כלאים פ"א, ה"א.

הזריעה הזו. אולם, מכיוון שנוצר כאן מצב של "שבות דשבות",²² זריעה שכזו תהיה מותרת אם היא תיעשה ע"י גוי, תחת מספר הגבלות:

אומנם כדי לחוש לדברי הכס"מ, וט"ז (יר"ד רצ"ז סק"ב) שהחזיק בדרכו, ראוי לצרף מה שנעשה ע"י גוי. וי"ל דהוי שבות דשבות... דאוכל בהמה גם להמחמירים אינו כי אם מדרבנן. ויש לצרף דעת הפוסקים דסבירא להו דבזמן הזה גם איסור כלאים הוי דרבנן כתרומות ומעשרות. וראוי לעשות בדרך הערמה להקנות את התבואה לנכרי ושיזרע בשביל עצמו ואח"כ יקנה ישראל ממנו. כן נלע"ד לסמוך במקום צורך גדול כפי מה שהציעו לפני.

הפתרון שהרב הציע לאיכרי עקרון ב-תרע"ג לא התקבל בשנות ה-הת"ר וה-תק"ץ ע"י חלוצי הפועל המזרחי, שדגלו בעבודה עצמית/עברית וחיו בתקופה ביטחונית שלא אפשרה העסקת ערבים במשק היהודי.²³

משמו של הראי"ה מוכרות התייחסויות נוספות לבעיית הכלאים הנ"ל. האחת, נדפסה בחייו, בכתב העת "ההד":²⁴

לשאלת זריעת בקיה בלי חשש כלאים. במושבי החסידים²⁵ נתעוררה שאלת הבקיה, שרוצים להכניס בתור מספוא לבהמות. מטעמים טכניים – שיהא אפשר לקצור אותה במכונה – זורעים אותה בחו"ל ביחד עם שבותל-שועל ובזה יש משום אסור כלאים.

תשובת מרן הרב קוק:

אין למצוא שום היתר לזרוע בקיה ביחד עם שבותל-שועל במפולת-יד. אבל אפשר לסדר את הזריעה במכונת-זריעה באופן דלקמן: זורעים גם את הבקיה וגם את השבותל-שועל בשורות. ונותנים ריוח בין מין למין לכל-הפחות 20 סנטימטר. מלבד זה מסדרים בראש כל ערוגה בין שורה לשורה תלם במשך אמה ובגובה טפח. באופן זריעה כזה מפיקים את התועלת שיש בזריעה מעורבת ואין בזה אף חשש אסור כלאים (ההד, גליון ה-י, שבט-אדר, תרפ"ח, עמ' יט).

הדברים מובאים כאן מכלי שני, כנראה ע"י רבי חנוך הניך בורנשטיין (לימים האדמו"ר הרביעי מסוכטשוב) שהיה אז עורכו של "ההד". במסגרת מצומצמת זו לא נוכל לדון במקורות הפסיקה. נציין רק שהדברים מבוססים על כללי ההרחקה המותרת בין מינים שונים, שהזכיר הרמב"ם בפרקים ג' וד' מהלכות כלאים. מכל מקום, לא ברור עד כמה הועילה עצתו זו של הרב לחקלאים הדתיים, שהמשיכו להתלבט בסוגיה. בשנות הת"ר הונח העניין שוב לפני הראי"ה, על ידי אברהם רודי הרץ (ממייסדי הקיבוץ הדתי ומנהיגיו, גרמניה תרסה – קבוצת יבנה תשנז), וכעבור שנים סיפר על פגישתו עם הרב:²⁶

בחו"ל היה מקובל, בין היתר במשקים שהיו יותר מפותחים, לזרוע במספוא לפרות תערובת של בקיה ושיבולת שועל. כך נהגתי גם פה "וגאלתי" חלקה של כעשרה דונם שחרשתי בעזרת הפרות וזרעתי אותם. כאשר התחילו הזרעים לנבוט, עברתי בשטח באחד הערבים ונפגשתי שם עם אחד מהחברים הוותיקים של קבוצת אברהם...²⁷ כשעברנו ביחד בשדה, על הזריעה ועל שורות הזרעים המעורבות – בקיה ושיבולת שועל – התחיל אותו חבר להזכיר לי שכאן כנראה זרעתי כלאים. אני כמובן ידעתי מה זה כלאים, אבל בחו"ל כלאים במספוא אינו אסור לכן אנחנו לא עסקנו בזה ולא שמענו על זה. שם נהלנו את המשק שלנו מבלי שנפגשנו בכלל עם בעיות של תערובת מסוג זה... והוא אמר לי בפירוש: אתה עשית כאן משהו שלא ייעשה, זרעת כלאים ופה בארץ ישראל דבר זה אסור בהחלט! כמובן שנבהלתי קצת... הוא אמר לי: אם זה כלאים, לא יעזור לך שום דבר – ממילא תצטרך להפוך מיד את השדה. זאת כבר לא יכולתי לקבל, הדבר חרה לי מאוד. כדי לברר את העניין או לעשות משהו – מצד אחד להציל את הפעילות הכלכלית הראשונה ומצד שני לא לעשות משהו אסור על פי הדין – החלטתי שבהזדמנות קרובה כשאצטרך להיות בירושלים... אכנס אצל הרב קוק –

²² פירוש המילה "שבות" הוא סייגי חז"ל למצוות השבת. "שבות דשבות" הוא כשיש שני איסורים דרבנן באותה הפעולה, כגון אדם שאומר לנוכרי לעשות לו מלאכה בשינוי. האמירה לנוכרי בפני עצמה אסורה רק מדרבנן, ועשיית המלאכה בשינוי אסורה גם היא רק מדרבנן. משום כך במקרים מסוימים (כגון במקום מצווה) התירו לעשות שבות דשבות, שזה יותר קל מאשר רק שבות אחת (ע"פ תשובות בית ההוראה המרכזי לדיינות – דין).

²³ וראו אצל עמינדב ש' יצחקי, **מאמין וזורע – אתגרי דת ותרבות במושבי הפועל המזרחי הראשונים בתקופת המנדט**, תשפ"א, "זריעת כלאים" עמ' 142-148.

²⁴ ירחון חרדי מרכזי ליהדות ולבניין הארץ, יצא לאור בירושלים בשנים תרפ"ה-תשי"ג, במימון הקק"ל.

²⁵ כפר חסידים הוקם ב-תרפ"ה ע"י חסידי יבלונה וקוז'ניץ, שהתיישבו במספר נקודות. בהמשך התמזגו הנ"ל עם קבוצה מהפיהמ"ז למושב אחד, במיקומו הנוכחי.

²⁶ "פגישתי עם הרב קוק זצ"ל", בתוך: **נושא אלומותיו** – אברהם (רודי) הרץ, הוצאת הקיבוץ הדתי תשס"ח, עמ' 187-185. תודתי לשכני מאיר הרץ שסיפר לי על אביו ופגישתו עם הראי"ה.

²⁷ הכשרה חקלאית (ע"ש הראי"ה) שעלתה ב-תרצ"ה ליד כפר פינס והקימה ב-תשג את קיבוץ כפר עציון.

אדם שאת שמו ידענו אבל לא היה לנו עד אז כל קשר איתו או עם אדם כלשהו מהרבנות...

כשהייתי בירושלים... פשוט נכנסתי לפגישה עם הרב קוק. התברר שהדבר הזה יותר פשוט מכפי שהוא נראה... נאמר לי שהרב במצב בריאותי לא תקין והוא נמצא בביתו... בהמשך פניתי ונסעתי לדירה הפרטית שלו שהיתה בעיר העתיקה בירושלים. דירה פשוטה וקטנה שעשתה רושם של דירה של בעל בית קטן ולא של אחד מגדולי הדור. האשה שכנראה דאגה לצרכי הבית, קיבלה אותי ואמרתי שאני חבר בקבוצת רודגס²⁸ ואני מוכרח לשאול את הרב בעניין הלכתי. לא עבר זמן רב והרב קוק בעצמו הופיע מולי ולא נתן לי לחכות... כשהרצתי לפניו את העניין, ובעיקר ניסיתי לשכנע אותו שבשביל התחלת ההתיישבות במשק דתי, כדי לקיים את מה שעשינו, יש בזה בשבילנו לא רק עניין כלכלי, כי אם גם עניין רגשי חשוב ביותר.

הרב קוק היה נחרץ מאוד בעניין זה. כנראה שהשאלה הזאת הגיעה אליו לא בפעם הראשונה. הוא קם ואמר לי בקיצור נמרץ "חבר, תדע שכלאיים מסוג זה אסור מן התורה ואני יודע שבחור"ל איסור זה אינו נוהג אבל פה זה קיים. ב"ה שאנחנו יכולים לקיים מצוות התורה, וזה שיש כאן ההתלבטויות הנפשיות שלכם, זה כאין וכאפס לעומת הדבר של קיום מצוות התורה בבניין הארץ. אתה נוסע הביתה, לוקח את המחרשה ואתה חורש את מה שזרעת ותזרע אחד משני הגידולים. אתה יכול לזרוע כל אחד לחוד אבל לא ביחד. הוא המשיך ואמר: "אם אתה נפגש עם אנשים שאומרים... שאני, הרב קוק, נותן היתר לזרוע בקיה בשורות ביחד עם שיבולת שועל, אם זורעים אותם לא במפולת יד, אלא כל אחד בנפרד, ושאז דבר כזה מותר, ואני יודע שמפיצים דבר כזה ומצער אותי מאוד, כי מעולם לא נתתי היתר כזה ואני יכול לתת אותו! לכן, אם אתה נפגש עם אנשים שכך טוענים – אתה תכחיש דבר זה שאיננו על דעתי. אין אפשרות אחרת,²⁹ אתה חייב להפוך את השדה.

זה היה בעצם כל המפגש, שהיה קצר עד למאוד ולא היה מפגש נוסף... כמובן שבליט ברירה עשיתי כפי שהרב הורה לנו. מאז התחלנו לעמוד יותר בקשר עם רבנים ופנינו אליהם עם הבעיות שלנו, שעד עכשיו לא היינו כל כך מודעים לעובדה שישנו אספקט כזה בכלל.

אם כן, כשהדבר היה אפשרי, התאמץ הרא"ה למצוא היתרים ופתרונות לבעיית זריעת בקיה וש"ש. אבל כשלא התאפשר, לא נותרה ברירה אלא "להפוך את השדה".

הפטרת קדושים

הרב גור-אריה צור נר"ו. הפטרת קדושים

מנהגים רבים יש בענייני ההפטרות של אחרי מות קדושים כאשר הם נפרדים.

המנהג הרווח: בפרשת אחרי מות לקרוא למנהג האשכנזים בעמוס ט' הלא כבני כְּשֵׁים אַתֶּם לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל [נתבאר בפרשה הקודמת], ולמנהג הספרדים ביחזקאל כ"ב הַתְּשֻׁפֹּט הַתְּשֻׁפֹּט.

ובפרשתנו, פרשת קדושים, המנהג הרווח³⁰ לקרוא למנהג האשכנזים ביחזקאל כ"ב הַתְּשֻׁפֹּט הַתְּשֻׁפֹּט, ולמנהג הספרדים ביחזקאל פרק כ' הַתְּשֻׁפֹּט אַתֶּם הַתְּשֻׁפֹּט. שייכותן של ההפטרות לפרשה נראה בעליל בפסוקי התוכחות בכלל וחטאי גילוי עריות בפרט מחד, ומאידך בפסוקי תקוה ואחרית ותקומה.

וכגון כנגד מה שאמר בפרשת קדושים ויקרא כ, כב) וְלֹא-תִקְיָא אֶתְכֶם הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לְשִׁבְתָּ בָּהּ, אִמֹר הַנְּבִיא וְנִחַלְתָּ בָּךְ לְעֵינֵי גוֹיִם וַיִּדְעַתָּ כִּי אֲנִי יְהוָה. ופירש המלבי"ם מלשון נחלה.

²⁸ הכשרה חקלאית שנוסדה ברודגס שבגרמניה, עברה לקרבת פתח תקוה בתרצא, והקימה את קבוצת יבנה ב תשא. וראו אצל יצחקי דעותיהם של הרב צבי פסח פרנק, הרב יעקב משה חרל"פ, הרב בן ציון חי עוזיאל, הרב יצחק-אייזיק הלוי הרצוג והרב שאול ישראל, שחלקם פסקו לקולא או הציעו פתרונות אחרים.

³⁰ א"ה. יש לציין שבמנהג אשכנז כשהם מחזכרים להפטיר בעמוס, ואף כשהם נפרדים אם אחרי היא בהפטרה אחרת (למשל שבת הגדול), הרי בקדושים יפטירו בעמוס, רק בשנה כמו שנה זו (פד) יפטירו בקדושים ביחזקאל 'מחוסר בררה'.

ומאחר ועניין אחד להם, יש לעיין אם כן מה ההבדל ביניהם שנחלקו לשתי הפטרות. ונראה לומר כי ההבדל בין ההפטרות נעוץ בתחילתן, במה שאמר בפרק כ' **הַתְּשׁוּט אֲתֶם הַתְּשׁוּט בֶּן אָדָם אֶת תּוֹעֵבַת אֲבוֹתֶם הָרִיעִים**. ובמה שאמר בתחילת פרק כב' **הַתְּשׁוּט אֲתֶם הַתְּשׁוּט אֶת עֵיר הָדָמִים**.

והסבר העניין על פי המלבי"ם שהפטרות פרק כב' **הַתְּשׁוּט אֲתֶם הַתְּשׁוּט** היא נבואה לכלל האומה, ואילו ההפטרות שבפרק כ' תחילתה היא כנגד היחידים החוטאים. לכן נאמר בה אֲתֶם. הַתְּשׁוּט אֲתֶם הַתְּשׁוּט.

וכאן הודיעו הקב"ה ליחזקאל הכהן כלל בנבואה שאין נבואה ליחידים, אלא רק לכללות האומה או על ירושלים שהיא כנגד האומה כולה.

וכפי שמובא במלבי"ם כלל זה בנבואה, [שמואל א טז] שאין הנביא מתנבא ליחידים. ומה שבקש שאל לדרוש את הנביא היכן למצוא את אתונותיו, הרי זה מצד היותו נקרא הרואה, ולא מצד היותו נביא. שליחידים היה נדרש בתור הרואה ברוח הקדש, אבל לא בנבואה שהיתה רק לכלל.

ואשר על כן שואל הקב"ה את יחזקאל הנביא, התרצה לשפטם את היחידים? **הַתְּשׁוּט אֲתֶם הַתְּשׁוּט**? אם כן לא על פי כללי הנבואה. כי אין נבואה ליחידים. אלא אם תרצה תשפט אותם על פי השכל.

ואפשר, אומר המלבי"ם, שהיה יחזקאל שופט את העם. וכשהיה שופטם היה זה על פי דיני התורה והשכל, לא על פי רוח הקדש והנבואה. ולכן נאמר **הַתְּשׁוּט אֲתֶם** וחזר ואמר **הַתְּשׁוּט**.

ולעומקו של מקרא ועל דרך הצח יאמר, שלכן, בשימת לב, כשחזר ואמר **הַתְּשׁוּט** נכתב מלא עם ו'. והאות ו' תורה על שם ה' וכבמסכת ברכות ו. מנין לשלשה שיושבין בדין ששכינה עמם שנאמר **אֱלֹהִים נֶעַב בְּעֵדַת אֵל בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט** (תהלים פב, א). שהקב"ה נמצא עם הדיינים, ושורה שכינה ביניהם. לכן אמר **הַתְּשׁוּט**, מלא ו'. על פי השכל, ולא דרך נבואה.

ואמר בדרך שאלה, **הַתְּשׁוּט**, להזהירו, שאם בדרך השכל ישפטם לא תימצא תקומה לעוונות.

וכן יש להבין דברי הנביא גם בפרק כב' **הַתְּשׁוּט אֲתֶם הַתְּשׁוּט** פעמיים.

וכפי שמסביר המלבי"ם: **הַתְּשׁוּט אֲתֶם הַתְּשׁוּט** יש לפרש שהנביא היה שופט ומסתפק בעצמו אם ישפוט ויחקור אחר עונות ירושלים, א"ל ה' וכי תשפוט ותחקור אם תשפוט בשכלך את העיר? אני אומר לך בדרך נבואה: הודע אותה וכו', על פי הנבואה.

והיוצא לפי דבריו, שפרק כ' **הַתְּשׁוּט אֲתֶם הַתְּשׁוּט**, הפטרות זו תחילתה היא כנגד בני האדם החוטאים, ואינה אלא על פי השכל.

ואילו בהפטרות פרק כב' **הַתְּשׁוּט אֲתֶם הַתְּשׁוּט** היא כנגד ירושלים בכללות והאומה בכללות. והיא נבואה לכלל.

לכן שואלו הקב"ה ליחזקאל הנביא **הַתְּשׁוּט אֲתֶם הַתְּשׁוּט**, **הַתְּשׁוּט** את העיר על פי שכלך? **הַתְּשׁוּט** את העם על פי שכלך?

דבר אל העם ועל העיר ברוח נבואה, מה שאֲשִׁים בפיד, וללא שִׁכֵּל של בשר ודם. והוינן בה, מה הסיבה שאת כלל האומה והעיר ומחוזותיה אין לשפוט אלא בדרך נבואה. ויש לומר כי רק בדרך זו ניתן לנבא דברי תקוה ותקומה למרות מעשיהם. בבחינת **וְחַנְּנִי אֶת אֲשֶׁר אֶחָד וְרַחֲמֵי אֶת אֲשֶׁר אֶרְחֵם** [שמות לד, יט] וכפי שנדרש בגמ' [ברכות ז:] אף על פי שאינו הגון.

ואם על ידי השכל ישפטו, לא תהיה תקומה ח"ו לעוונות, כפי שכך הדין נוטה. ואשר על כן, אף על פי שהתחיל לשפטם על ידי השכל, **הַתְּשׁוּט אֲתֶם הַתְּשׁוּט**,

כשראה כי על פי השכל לא יוכלו לעמוד, המשיך בדרך נבואה, כדי שתהיה להם תקומה, וכאמרו לדעת כי אני יהוה אלהיכם:
וכן בפרק כב' אומר הנביא: וְנָחֳלָתְךָ בְּךָ לְעֵינֵי גוֹיִם וְיָדַעְתָּ כִּי אֲנִי יְהוָה:
ומפרש המלבי"ם: וְנָחֳלָתְךָ מִבְּנֵי נִפְעַל, כמו וְנָחֳלָתְךָ, ואין בו דגש מפני הח' בך. פי' הענינים שהיו בך מִקֶּדֶם. ופירושו: וְנָחֳלָתְךָ בְּךָ שֶׁנִּחְלַתְךָ מֵאֲבוֹתֶיךָ הִיא שֶׁהָיִיתָ עִם קָדוֹשׁ וְה' הוּא נִחְלַתְךָ, שֶׁזֶה הִנְחָלָה תְּלוּי בְךָ בַּעֲצֻמְךָ, תְּשׁוּבֵי אֶל הִנְחָלָה הַזֹּאת, ומפרש מהו הִנְחָלָה וְיָדַעְתָּ כִּי אֲנִי ה', שֶׁתְּשׁוּבֵי לַדַּעַת אֶת ה' שֶׁהוּא נִחְלַתְךָ מִמִּי קֶדֶם.

תן לחכם ויחכם-עוד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע שם):

<http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

אם אתה מתעניין

בהגטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בנושאים לשוניים

בכתובת info@maanelashon.org

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותבים ☺